

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Кафедра загальної і соціальної психології та соціології

ЗАТВЕРДЖЕНО
Проректор з науково-педагогічної і
навчальної роботи та рекрутації,
проф. Іврилук С. В.

С. В. Іврилук
Протокол № 2 від 17.10. 2018 р.

ПРОГРАМА
вибіркової навчальної дисципліни

СОЦІОЛОГІЯ КАР'ЄРИ ТА ЛІДЕРСТВА

підготовки магістра

спеціальності 054 Соціологія

освітньої програми Соціологія

Робоча програма навчальної дисципліни «Соціологія кар'єри та лідерства» для студентів підготовки магістра, галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 054 Соціологія, за освітньої програмою Соціологія

Розробник: доцент кафедри загальної і соціальної психології та соціології Сальнікова С. А., кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціології та соціальної роботи

Рецензент: доцент кафедри загальної і соціальної психології та соціології Ліщук-Торчинська Т. П., кандидат філософських наук, доцент кафедри соціології

Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри загальної і соціальної психології та соціології

протокол № 3 від 19.09. 2018 р.

Завідувач кафедри: Лазорко О. В.

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією факультету психології та соціології

протокол № 2 від 19.09. 2018 р.

Голова науково-методичної комісії факультету Іванашко О. Є.

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 1.1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	05 Соціальні та поведінкові науки	Нормативна
Кількість годин/кредитів 150 / 5	054 Соціологія	Рік навчання 6
		Семестр 11-й
ІНДЗ: <u>немає</u>	Соціологія Магістр	Лекції 22 год.
		Практичні (семінарські) 20 год.
		Самостійна робота 98 год.
		Консультації 10 год.
		Форма контролю: екзамен

Таблиця 1.2

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Заочна форма навчання	05 Соціальні та поведінкові науки	Нормативна
Кількість годин/кредитів 150 / 5	054 Соціологія	Рік навчання 7
		Семестр 13-й
ІНДЗ: <u>немає</u>	Соціологія Магістр	Лекції 12 год.
		Практичні (семінарські) 8 год.
		Самостійна робота 112 год.
		Консультації 18 год.
		Форма контролю: екзамен

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ

Навчальна дисципліна є важливим спеціально орієнтованим предметом, що безпосередньо сприяє розвитку професійної підготовки, формуванню та вдосконаленню певних фахових умінь та навичок у студентів-соціологів як майбутніх працівників соціологічних служб, науково-дослідних центрів та організацій, а також органів державного управління.

Метою викладання навчальної дисципліни «Соціологія кар'єри та лідерства» є ознайомлення студентів з теоретичними підходами та практичними навичками щодо побудови кар'єрної стратегії, розвитку кар'єри і формування лідерства задля подальших успішних професійних зорієнтованості та адаптації.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Соціологія кар'єри та лідерства» є розгляд ключових для освоєння навчального курсу тем, а саме: розглянути ключові концепції соціології кар'єри та лідерства; проаналізувати особливості та тенденції розвитку кар'єри та лідерства, фактори, умови, механізми, вектори та технології побудови; виокремити принципи та правила кар'єрної стратегії, вивчення лідерських якостей і позицій, типів і стилів, зокрема, в управлінській діяльності.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є поняття кар'єри та лідерства як соціальних феноменів, зокрема особливості їх побудови, функціонування і розвитку, а також механізмів управління кар'єрною стратегією.

Міждисциплінарні зв'язки: навчальна дисципліна «Соціологія кар'єри та лідерства» базується на комплексі знань, отриманих студентами під час вивчення курсів із соціології організацій, соціології праці, соціології управління, управління людськими ресурсами, а також методів збору соціологічної інформації, методів аналізу емпіричних даних та аналізу соціальних мереж. Вона є важливою для вибудовування особистої кар'єрної стратегії випускника, може стати основою для написання магістерської роботи.

3. КОМПЕТЕНЦІЇ

Після завершення навчального курсу у студентів мають сформуватися наступні компетенції:

- вміння виявляти особливості та тенденції розвитку кар'єри, формування лідерства, а також фактори впливу та умови реалізації і технології кар'єри, встановлювати принципи та правила кар'єрної стратегії;
- вміння застосовувати методологію соціології кар'єри та лідерства;
- здатність вибудовувати кар'єрну стратегію та виявляти кар'єрний потенціал працівника;
- здатність оцінити стартові умови кар'єри та досягнення певних лідерських позицій;
- вміння вимірювати лідерські позиції;
- здатність аналізувати реалії ринку праці та вибудовування кар'єри в Україні у порівнянні з іншими країнами;

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна складається з двох змістових модулів, її структура представлена у таблицях 2.1. і 2.2.

Таблиця 2.1

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.
Змістовий модуль 1. Соціологія кар'єри					
Тема 1. Теоретичні засади та методологія соціології кар'єри	12	2	2	8	-
Тема 2. Кар'єра як соціальне явище: фактори, механізми, технології, деструктори	17	4	2	10	1
Тема 3. Особливості і тенденції розвитку кар'єри	15	2	2	10	1
Тема 4. Кар'єрна стратегія	16	2	2	10	2
Тема 5. Соціологічні дослідження кар'єри	19	2	2	14	1
Разом за модулем 1	79	12	10	52	5
Змістовий модуль 2. Лідерство як складова кар'єрної стратегії					
Тема 6. Концепції лідерства	12	2	2	8	-
Тема 7. Типи і стилі лідерства, лідерські мережі	22	2	4	14	2
Тема 8. Лідерство в управлінській діяльності	22	4	2	14	2
Тема 9. Лідерські якості, мотивація, відповідальність	15	2	2	10	1
Разом за модулем 2	71	10	10	46	5
Всього годин:	150	22	20	98	10

Таблиця 2.2

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.
Змістовий модуль 1. Соціологія кар'єри					
Тема 1. Теоретичні засади та методологія соціології кар'єри	12	1	-	10	1
Тема 2. Кар'єра як соціальне явище: фактори, механізми, технології, деструктори	14	2	1	10	1
Тема 3. Особливості і тенденції розвитку кар'єри	16	1	1	12	2
Тема 4. Кар'єрна стратегія	14	1	1	10	2
Тема 5. Соціологічні дослідження кар'єри	23	2	1	16	4
Разом за модулем 1	79	7	4	58	10
Змістовий модуль 2. Лідерство як складова кар'єрної стратегії					
Тема 6. Концепції лідерства	14	1	1	10	2
Тема 7. Типи і стилі лідерства, лідерські мережі	20	1	1	16	2
Тема 8. Лідерство в управлінській діяльності	19	2	1	14	2
Тема 9. Лідерські якості, мотивація, відповідальність	18	1	1	14	2
Разом за модулем 2	71	5	4	54	8
Всього годин:	150	12	8	112	18

Змістовний модуль I.

Соціологія кар'єри

Тема 1. Теоретичні засади та методологія соціології кар'єри

Соціологія кар'єри як галузева соціологія: об'єкт, предмет, напрямки досліджень, основні поняття і методи вивчення. Поняття кар'єри, визначення, особливості розвитку. Соціальний та індивідуальний виміри кар'єри. Кар'єрний процес. Службово-професійне просування. Різновиди кар'єр. Управлінська кар'єра.

Основні напрямки і парадигми розгляду кар'єри. Концепції розвитку кар'єри: виробнича, або удосконалення процесу нагромадження людського капіталу; продуктивна, або підвищення якості людського капіталу; торговельна, або стимулювання використання зростаючого людського капіталу; традиційна маркетингова, або ефективності задоволення бажань і роботодавця; соціальна, або соціально-етичного кар'єрного розвитку; профорієнтаційна, або пошуку професійних талантів; комунікативна; сервісу робочої сили; кар'єрного розвитку. Кар'єрні теорії: турнірна, організаційної соціалізації, статистико-ресурсна, взаємодії з менторами, неформальних мереж, лідерських рис, управлінських навичок та загальних когнітивних здібностей. «Етика особистості» та «етика характеру» як соціальні парадигми (Стівен Р. Кові).

Тема 2. Кар'єра як соціальне явище: фактори, механізми, технології, деструктори

Фактори кар'єри. Мотиваційно-ціннісний аспект кар'єри. Класифікація і типологія кар'єрних процесів. Фундамент кар'єри. Ознаки кар'єри. Динаміка кар'єри. Ієрархія потреб А. Маслоу. Двофакторна теорія потреб Ф.Герцберга. Кар'єра як реалізація життєвих цінностей людини. Соціальні цінності. Сутність, загальні принципи та задачі кар'єрної стратегії. Стадії кар'єри. Сутність та загальні принципи кар'єрної стратегії. Типологія кар'єрних процесів. Класифікація видів кар'єри, моделі кар'єри (І. Полєнц). Види професійної кар'єри: широке розуміння (професійне просування) і вузьке (посадове просування) розуміння. Культура та доміанти влади в організації як чинники вибудовування кар'єри. Характеристика типів організаційних культур, які впливають на систему владних відносин. Чинники кар'єрного процесу. Принципи кар'єрної стратегії. Механізми кар'єрного процесу. Інтелект як прогноз життєвої кар'єри. Конкурентноспроможність персоналу як умова успішної кар'єри. Деструктори кар'єри.

Тема 3. Особливості і тенденції розвитку кар'єри

Багатовимірність кар'єри: кар'єра як усвідомлене прагнення до особистісного і професійного зростання. Вікові особливості вибудовування кар'єрної стратегії. Типологія кар'єрних стратегій молодих спеціалістів. Ціннісні орієнтації сучасної молоді. Гендерні аспекти реалізації кар'єри. Особливості організацій, в яких здійснюється кар'єра. Історико-часові особливості кар'єри. Кар'єра у XXI столітті.

Основні тенденції розвитку управлінської кар'єри (О. Г. Молл). Регіональні особливості кар'єри. Реалії кар'єрного процесу в сучасній Україні. Особливості побудови кар'єри у пострадянських країнах, Європі, Сполучених Штатах Америки, Японії.

Тема 4. Кар'єрна стратегія

Сутність кар'єрної стратегії. Вектори кар'єри: вертикальний, горизонтальний, паралельний, низхідний, відцентрований. Залежність вектору від типу організаційної культури та владних відносин. Принципи й правила кар'єрної стратегії. Технології побудови кар'єри. Організація кар'єри. Технологія власної кар'єри. Одноступенева та багатоступенева кар'єра. Технологія багатоступеневої кар'єри. Планування і розвиток кар'єри співробітників фірми. Програма підтримки кар'єрного просування. Організація кар'єри на державній службі. Управління людськими ресурсами. Мотивація співробітників фірми. Принципи управління поведінкою особи, яка прагне до соціального успіху (кар'єри). Моделі прийняття рішень про соціальні зміни в житті клієнта. Схеми роботи коуча.

Тема 5. Соціологічні дослідження кар'єри

Предмет соціологічних досліджень кар'єри. Інформаційна база досліджень: анкетні опитування та інтерв'ю, документи, матеріали виборчих кампаній, сесії вищих і міських органів влади (щодо висунення кандидатур на посаду), звіти громадських організацій тощо. Конкретні методики і технології реалізації стратегічного управління кар'єрою в організації: кар'єрний потенціал працівника та його структура; чинники, що впливають на формування кар'єри; виявлення мотиваційного змісту кар'єри працівника; особливості реалізації емпіричного компонента розвитку кар'єри; діагностика кар'єрного потенціалу працівника; технологія стратегічного планування ділової кар'єри; вплив системи управління кар'єрою на кадровий потенціал. Приклади соціологічних досліджень кар'єри.

Змістовний модуль II.

Лідерство як складова кар'єрної стратегії

Тема 1. Концепції лідерства

Основні поняття, їх визначення, спільне і відмінне. Лідерство, лідер. Управління, управлінець. Менеджмент, менеджер. Керівництво, керівник. Теорії лідерства. Теорія «очікування-взаємодія». Мотиваційна теорія. Теорія обміну та трансактного (транзакційного) аналізу. Теорія зростання. Лідерство в управлінській діяльності. Проблема лідерства в системі управління. Особистість управлінця, менеджер – лідер управлінського типу. Особливості поведінки лідера.

Тема 2. Типи і стилі лідерства, лідерські мережі

Основні типи лідерства. Формальний лідер. Функції формального лідера. Неформальний лідер. Вплив на групу формального та неформального лідера. Керуючий лідер, керований лідер. Стилi лідерства. Авторитарний стиль. Демократичний стиль. Ситуативний стиль.

Поняття мережі як формальної / неформальної групи, команди, організації тощо. Лідерські мережі та організаційні мережі. Лідерська мережа у вертикальному та горизонтальному вимірі. Організаційна мережа у вертикальному та горизонтальному вимірі. Лідерська позиція у організаційній мережі. Центральність, престижність та владність. Залежність між центральною позицією лідера / престижною позицією лідера / владною позицією лідера і стилем лідерства та типом організації. Залежність між позицією лідера та ступенем організованості мережі.

Тема 3. Лідерство в управлінській діяльності

Керівник як стратегічний лідер. Керівник в системі управлінських ієрархій. Роль колективу в системі керівника, головні завдання керівника. Види спілкування керівника і підлеглих, мотивації, «емоційний» клімат, проблема взаємодії у колективі. Методи впливу на особистість. Конфлікти у спілкуванні та їх нейтралізація. Можливості маніпуляції лідера людськими емоціями, бажаннями тощо. Тактики маніпуляції. Тактики нейтралізації маніпуляційного впливу.

Менеджер як лідер управлінського типу. Роль команди в системі лідера. Вибудовування структури взаємозв'язків. Корпоративна етика. Домінуючі чинники в ієрархії: якісні, особистісні, професійні, символічні. Позиційно-рольова структура команди.

Тема 4. Лідерські якості, мотивація, відповідальність

Лідерські якості: природні та / чи набуті. Спеціальні здібності лідера. Поняття «психологічної вибірковості» лідерських якостей. Цілеспрямоване формування лідерських якостей та навичок. Діагностика лідерських якостей. Мотивація як фактор лідерства. Врахування ієрархії потреб при мотивації. Правила управління мотивацією. Діагностика мотиваційної структури особистості. Емоційне виснаження: проблема запобігання і відновлення. Ступінь відповідальності лідера залежно від позиції в системі ієрархії. Види відповідальності. Взаємозв'язок між відповідальністю, престижем і професійністю.

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

Перелік питань для самостійного опрацювання відповідає темам навчального курсу та питанням, що виносяться на екзамен, за причини достатньо великого обсягу необхідної для опрацювання літератури.

6. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Програма курсу складається з 2-х змістовних модулів, вивчення дисципліни не передбачає виконання ІНДЗ. Підсумкова оцінка за 100-бальною шкалою складається із сумарної кількості балів за:

1. поточне оцінювання з відповідних тем (максимум 40 балів);
2. модульні контрольні роботи (максимум 60 балів).

Оцінювання за формами **контролю** наступне:

Таблиця 3

Поточний контроль (мах = 40 балів)									Модульний контроль (мах = 60 балів)		Загальна кількість балів
Модуль 1					Модуль 2				МКР 1	МКР 2	
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	30	30	100
4	4	4	4	4	4	8	4	4			

Якщо студент (1) отримав менше 75 балів, або (2) не погоджується із загальною кількістю балів, отриманих протягом семестру, то він повинен здати Екзамен (мах = 60 балів). В такому випадку підсумковий бал є сумою балів за Поточний контроль та Екзамен (результати Модульного контролю при цьому будуть анульовані).

Шкала оцінювання

Таблиця 4

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	Відмінно	Зараховано
82 – 89	Дуже добре	
75 - 81	Добре	
67 -74	Задовільно	
60 - 66	Достатньо	
1 – 59	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

Система оцінювання знань студентів з дисципліни «Соціологія кар'єри та лідерства» протягом семестру передбачає наступні

Критерії оцінювання:

Аудиторна робота студента: за практичне заняття – 4 бали.

7. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основні джерела

1. Долгорукова О.А. Построение карьеры. – СПб: Питер, 2006. – 96 с.
2. Кристофер Э. Тренинг лидерства / Э. Кристофер, Л. Смит. – СПб.: Питер, 2001. – 320 с.
3. Лукашевич М. П. Соціологія праці : Підручник / М. П. Лукашевич. – К. : Либідь, 2004. – 440 с.
4. Максвелл Дж. 21 неопровержимый закон лидерства / пер.с англ. – Мн.: Попурри, 2001. – 288 с.
5. Психология жизненного успеха: Опыт социально-психологического анализа преодоления критических ситуаций / Л.В. Сохань, Е.И. Головаха, Р.А. Ануфриева, О.Н. Балакирева, В.В. Очеретяный. – К.: Ин-т социологии НАН Украины, 2000. – 150 с.
6. Резник С. Д. Управление личной карьерой: Учебник для вузов / С. Д. Резник, И. А. Игошина, В.С. Резник / Под общ. ред. Э.М.Короткова, С.Д.Резника. – М.: Логос, 2005. – 288 с.
7. Сальнікова С. А. Аналіз соціальних мереж : навч.-метод. Комплекс для студ. спец. «Соціологія» / С. А. Сальнікова. – Луцьк : Вежа-Друк, 2012. – 40 с.
8. Служебная карьера / Гусева А.С., Иглин В.А., Лытов Б.В. и др.: под общ. ред. Е.В. Охотского. – М.: ОАО «Изд-во «Экономика»», 2000. – 302 с.

Додаткові джерела

1. Бабосов Е. М. Социология управления: учебное пособие / Е. М. Бабосов. – Мн.: ТетраСистемс, 2001. – С. 251–279.
2. Бікла О.В. Соціологія кар'єри і лідерства: модуль «Соціологія кар'єри»: навчально-методичний посібник / О.В. Бікла, В.В. Берега. – Донецьк: ДонДУУ, 2009. – 145 с.
3. Болотова А. О. Кар'єра науково-педагогічного складу університетів: проблема вимірювання / А. О. Болотова, Т. М. Байдак. – Вісник ХНУВС, 2015. – № 1 (68). – С. 174–181.
4. Вечер Л. С. Поведение руководителя: практическое пособие / Л. С. Вечер. – Минск: Новое знание, 2000. – 208 с.
5. Зарубежная социология XX века: Хрестоматия. Тексты / Отв. ред. В.Г.Городяненко. – Днепропетровск: Издательство ДНУ, 2001. – 336 с.
6. Мистецтво управління персоналом. Таланти і лідери. Кн. 1. – К., 2002. – 300 с.
7. Моррис С. В роли лидера успешной команды / С. Моррис, У. Грэм, Н. Эдди / пер. с англ. – Днепропетровск: Баланс Клуб, 2002. – 180 с.
8. Рахманов О. А. Кар'єра топ-менеджера великої корпорації в країнах Заходу: ретроспективний соціологічний вимір / О. А. Рахманов. – Український соціум, 2013. – № 3 (46). – С. 86–98.

9. Слейтер Р. Стань лучшим или проиграешь / Р. Слейтер. – М.: Лори, 2000. – 149 с.
10. Справочник «Энциклопедия «Карьера»». – М.: «РТВ-Медиа», 2006. – 272 с.
11. Стаут Л. Лидерство: от загадок к практике / Л. Стаут. – М.: Добрая книга, 2002. – 320 с.
12. Филонович С. Р. Лидерство и практические навыки менеджера / С. Р. Филинович. – М.: ИНФРА, 2000. – 288 с.

8. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ

Екзамен.

Питання до екзамену:

1. Основні категорії соціології кар'єри
2. Багатовимірність кар'єри
3. Соціальний і особистісний виміри кар'єри
4. Види професійної кар'єри
5. Головні концепції вивчення кар'єри
6. Методологія кар'єрної стратегії
7. Вікові особливості побудови кар'єрної стратегії
8. Гендерні аспекти реалізації кар'єри
9. Регіональні особливості кар'єри
10. Реалії кар'єрного процесу в сучасній Україні
11. Історико-часові особливості кар'єри
12. Типологія кар'єрних процесів
13. Характеристика кар'єри в різних типах організаційних культур
14. Чинники кар'єрного процесу
15. Умови та деструктори кар'єри
16. Стадії кар'єри, її фундамент і ознаки
17. Кар'єра як реалізація життєвих цінностей людини
18. Сутність, загальні принципи та завдання кар'єрної стратегії
19. Мотивація співробітників, мотивація лідера
20. Схеми й алгоритми роботи коуча
21. Організація кар'єри на особистісному рівні
22. Організація кар'єри на державній службі
23. Кадрові технології в кар'єрній стратегії
24. Управління часом і кар'єрна стратегія
25. Самокерування кар'єрою: стратегія і тактика
26. Технологія власної кар'єри
27. Програма підтримки кар'єрного просування

28. Планування і розвиток кар'єри співробітників організації
29. Теорії лідерства
30. Лідерство як спосіб організації влади
31. Менеджер – лідер управлінського типу
32. Керівник як стратегічний лідер команди
33. Основні типи та стилі лідерства
34. Лідерська позиція у організаційній мережі
35. Керівник в системі управлінських ієрархій
36. Керівник і колектив: види спілкування, проблема взаємодії, методи впливу і конфлікти
37. Тактики маніпуляції та нейтралізації маніпуляційного впливу
38. Позиційно-рольова структура команди / колективу
39. Домінуючі чинники в ієрархії: якісні, особистісні, професійні, символічні
40. Корпоративна етика
41. Мотивація як фактор лідерства, правила управління мотивацією
42. Діагностика лідерських якостей та мотиваційної структури особистості
43. Цілеспрямоване формування лідерських якостей
44. Спеціальні здібності лідера, «психологічна вибірковість»
45. Потреби та ступінь відповідальності лідера в системі владної ієрархії
46. Взаємозв'язок між відповідальністю, престижем і професійністю менеджера
47. Проблема лідерства в системі управління
48. Формальний / неформальний лідер: вплив на групу, проблема ефективного функціонування. Функції формального лідера